

מאי 2026

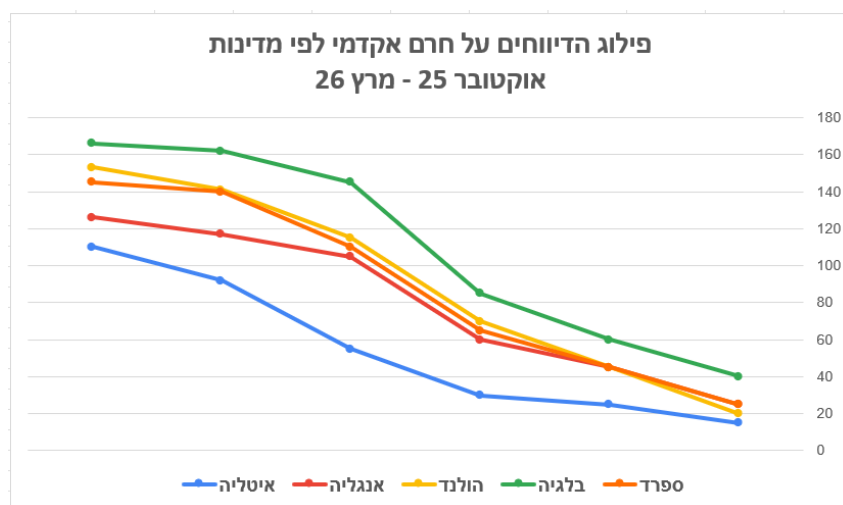
המאבק בחרם האקדמי – דו"ח מס' 4 – חורף 2025-2026

רקע

דו"ח זה משקף את הדיווחים של החוקרים באוניברסיטאות המחקר (ור"ה), הנתונים והמידע – כפי שנאספו במסגרת עבודת צוות הפעולה למאבק בחרם האקדמי (ור"ה) בחודשים האחרונים, אוקטובר 2025 עד מרץ 2026 כולל. הדו"ח מתייחס לתקופה לאחר הפסקת האש במלחמת "חרבות ברזל", לפני ובמהלך מבצע "שגת הארי" שהחל ב-28.2.2026, ועד סוף אפריל 2026.

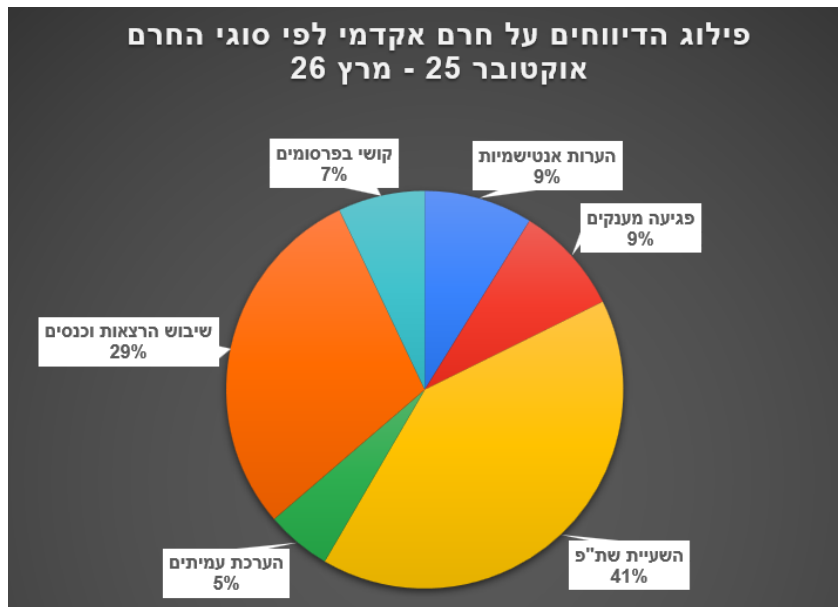
מסקנות עיקריות

- ישנה עלייה מתונה יחסית בכמות הדיווחים על חרמות אקדמיים חדשים מכל הסוגים, בין אם חרמות ברמת החוקר הבודד, רמת המוסד האקדמי או אגודות מקצועיות. נתון זה הוא ככל הנראה תוצאה של העובדה שכל מי שרצה להחרים את החוקרים והמוסדות הישראליים כבר פעל בכיוון זה בשנתיים האחרונות, ולכן יש כיום פחות מחרימים חדשים.
- יחד עם זאת, אין ירידה בהיקף או בכמות של החרמות הקיימים. המשמעות היא שמגמת החרם האקדמי הרחב נמשכת, ובהחלט ניכרת מגמה ברורה של התחזקות איטית, כפי שניתן לראות להלן:

- תופעת החרם האקדמי משנה צורה ודגשים: כך למשל, החלק היחסי של חרמות במסגרת פרויקטים של הסכמי "הורייזון אירופה" הולך וגדל בצורה משמעותית. השתתפות ישראל והאקדמיה הישראלית בחלק המדעי של הסכמי הורייזון הינה יעד אסטרטגי ופרויקט דגל. לצערנו, אנו רואים שגם

המתחרים, וכמובן היריבים, מבינים זאת. כמו כן, נמשכות יוזמות להדיר חוקרים ואגודות חוקרים ישראליות מאגודות מקצועיות בינלאומיות. תופעת ניתוק הקשרים האקדמיים, הן ברמת החוקר הבודד והן ברמה המוסדית, עומדת בעינה, וחוקרים רבים מדווחים על ביטול הזמנות לכנסים והטלת סנקציות לקיום הרצאות, כפי שניתן לראות להלן:

4. הנחת העבודה הראשונית, לפיה הפסקת האש בעזה תצמצם את גילויי החרם אינה מתגשמת כלל. במסגרת המעקב אחר השיח של ארגוני החרם, ניתן לראות שהם ידעו להתאים את עצמם מהר מאוד לנסיבות המשתנות, לרבות המלחמה מול איראן ופעילות ישראל בלבנון. ארגוני החרם מנצלים את הטינה הגוברת לממשל טראמפ בקרב צעירים פרוגרסיביים, וגם בקרב חלק ממקבלי ההחלטות באירופה, כדי להנציח את העוינות כלפי ישראל, אשר מזוהה כבעלת הברית הקרובה ביותר לארה"ב, וכמי שמובילה לשיטתם מהלכים תוקפניים וזורעת הרס בכל המזה"ת.

ההיבטים האסטרטגיים והמשמעויות של הנתונים הללו

1. השתתפותה של ישראל בהסכמי האסוציאציה של "הורייזון אירופה", היא מטרה אסטרטגית ויעד לאומי של מדינת ישראל. עבור היריבים בזירה זו, זוהי במידה רבה נקודת תורפה של ישראל. הניסיון להחליש את מעמדה הבינ"ל של ישראל לא נעשה רק במסגרת החרמות האקדמיים הממוקדים במוסדות המחקר הישראליים. מדובר בקמפיין מאורגן, המתמקד בהתנהלות המדינית של מדינות האיחוד האירופי, אשר רואות בהיבט הכלכלי/מדעי/אסטרטגי (הסכם האסוציאציה ותוכנית הורייזון) מנוף יעיל ביותר על מנת להפעיל לחץ מדיני על ישראל. השילוב בין לחץ מדיני לבין הרחבת החרמות האקדמיים, תוך התמקדות בהסכמי הורייזון, דורש היערכות ובניית מערך תגובות אפקטיבי תוך פעילות פרו-אקטיבית בכל הרמות – החוקר, המוסד, והמדינה.

2. מדיניות החוץ של ממשל טראמפ מעוררת חשש, התנגדות ודחייה כמעט בכל הרמות בקרב מקבלי ההחלטות במדינות אירופה. תחושות אלה מוצאות ביטוי גם בקרב הנהגת האיחוד האירופי, כולל בקרב מקבלי ההחלטות הקשורים

ישירות להסכמי הורייזון. הפעולות של הנשיא טראמפ בוונצואלה ובאיראן, הצהרותיו לגבי גרינלנד, צמצום הגיבוי לאוקראינה מול רוסיה, העלאת המכסים וכמובן הביקורת המופגנת שלו כלפי נאט"ו – כולם מעוררים תרעומת בקרב רוב מנהיגי מדינות אירופה.

הזיהוי המלא של ישראל עם ארה"ב, הן בהיבטים הביטחוניים-צבאיים וגם ביחס העוין למוסדות בינלאומיים, מעלים בעיני הנהגת האיחוד האירופי את השאלה העקרונית לגבי קיומם של ערכים משותפים LIKE MINDEDNESS בין אירופה לישראל. יש לזכור שתנאי זה הוא הכרחי, ומופיע רשמית בתקנוני האיחוד האירופי, לגבי המשך השתתפותה של ישראל בהסכמי הורייזון.

3. באווירה עוינת זו לישראל, משתלבת גם ביקורת חריפה שמושמעת על החלטות שונות שמובילה ממשלת ישראל לגבי שטחי יהודה ושומרון, העברת חוק "עונש מוות למחבלים", והתבטאויות של ח"כים ושרים בתמיכה בגילויי אלימות כלפי פלסטינים – כולם הופכים את ישראל לגורם בעייתי ובלתי רצוי בעיני מקבלי החלטות רבים באיחוד האירופי. מצב זה יוצר איום משמעותי על הימצאותה של ישראל בהסכמי הורייזון הקיימים – וסכנה חמורה לשילובה בהסכמי הורייזון הבאים שייחתמו במהלך 2027, ויופעלו במהלך 2028 לשנים קדימה.

קרוב ל-25% מכלל דיווחי החרם האחרונים משויכים להורייזון!!

בחצי השנה שקדמה לכתיבת דו"ח זה, מספר הדיווחים על הורייזון עמד על כ-10%, כלומר עלייה של 150% בתוך חצי שנה!

4. ישנה חשיבות לתוכניות בילטרליות עם מדינות ידידותיות ושיתופי פעולה עם מדינות יעד חדשות (במיוחד באסיה). כמובן שרצוי להמשיך במאמץ להתקרב אליהן אקדמית. אולם ללא ספק, הן אינן מהוות תחליף לתוכנית כמו הורייזון. תוכניות בילטרליות הן לא חלק ממערך מובנה ומתוכנן היטב של מחקר פורץ דרך, כמו הורייזון. הן מתנהלות באופן אד-הוק, ללא תכנון ארוך טווח או מערכת תומכת של חילופי ידע, חוקרים וסטודנטים. בנוסף, הן תלויות ביכולות תקציביות וסדרי עדיפויות משתנים, אשר מונעים יכולת לתכנן לטווח ארוך. שיתופי פעולה בילטרליים אינם תחליף לתוכנית המחקר והפיתוח היוקרתית והחשובה ביותר בעולם, בה ישראל קנתה לה אחיזה מזה כשלושים שנה בהצלחה מרובה.

5. כיום יותר מתמיד, חשוב להתריע בפני מקבלי ההחלטות בישראל, כי המחקר המדעי בישראל תלוי בקשר של החוקרים שלנו עם עמיתים מחו"ל. השתתפות בתוכנית הורייזון נותנת לא רק דחיפה של מימון יקר ערך שאין לו תחליף, אלא מאפשרת לחוקרים הישראלים ליצור שותפויות מחקריות, לקיים אינטראקציות עם חוקרים ממדינות אירופיות ומדינות מחוץ ליבשת האירופית, ולהשפיע מבפנים על סדר היום המדעי-אקדמי של יבשת אירופה. המדע הישראלי לא יכול להסתגר בדלת אמותיו, ולא לחינם מדינות מחוץ לאיחוד האירופי צובאות על דלתות האיחוד בבקשה להצטרף לתוכנית הורייזון. רק בחודשים האחרונים הצטרפו יפן, דרום קוריאה, הודו ואוסטרליה, בעוד ענקיות מדע כמו בריטניה, שווייץ ונורבגיה חברות בתוכנית כבר שנים רבות. זהו המועדון המדעי היוקרתי והגדול ביותר בעולם! ישראל זכתה להיכלל בו ויש לעשות כל מאמץ על מנת להישאר בו, על מנת לשמור על מובילות מדעית והיותנו "אומת הסטארט אפ".

לסיכום:

1. למרות הפסקת האש ועצירתה של מלחמת "חרבות ברזל", יש מגמה מתמשכת של המשך החרמות האקדמיים על האקדמיה הישראלית.
2. הסכנה הברורה והמיידית כיום היא על המשך השתתפותה של ישראל בהסכמי האסוציאציה של "הורייזון אירופה" הקיימים, והאיום החמור בסילוקה מהסכמי הורייזון הבאים ב-2028.
3. רק פעילות משותפת, מתואמת ופרו-אקטיבית של כלל הגורמים, ממשלתיים-אקדמיים-ציבוריים, לבלימת הסחף המסוכן ביחס לישראל בקרב מקבלי ההחלטות באיחוד האירופי, תוכל לשמור על מעמדה הבינ"ל של ישראל.
4. יש להציב מטרה זו כיעד אסטרטגי לאומי בקרב מקבלי ההחלטות בישראל.

כותבים:

עמנואל נחשון, ראש צוות הפעולה למאבק בחרם האקדמי
רוני לשנו-יער, יועץ בנושאי הורייזון
דבורה מרגוליס, ראש מינהל ור"ה
נגה זהרי, מתאמת מידע על ארגוני החרם
תמר שטיין-זקן, רכזת ור"ה

